

Хіля А.В. Організація навчально-виховного процесу початкової школи в умовах інклюзивної освіти: законодавчий аспект // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського: збірник наукових праць. – Випуск 1.43 (93). – Т.1. – Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2013. – С.219-223

УДК: 373.3.091:37.011.3-053.5-056.24

ХІЛЯ А. В.

м. Вінниця, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

Уданій статті представлені результати аналізу законодавчої бази України, спрямованого на вивчення нормативно-правового регулювання навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи в умовах інклюзивної освіти. Зокрема, розглянуті питання: штатного розпису загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним навчанням; положення про спеціальний клас для навчання дітей з функціональними обмеженнями; основні завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з функціональними обмеженнями в контексті інклюзивної освіти та ін.

Ключові слова: діти з функціональними обмеженнями, інтеграція, інклюзія, інклюзивна освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На сьогодні в Україні та світі широкого поширення набувають ідеї інтеграції дітей з функціональними обмеженнями у суспільне життя та, зокрема - у загальноосвітній простір, що сприяє забезпеченню рівноправних умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожної дитини, не залежно від соціального статусу, національності чи особливостей розвитку. Відповідні завдання відображено у концепції інклюзивного навчання, що стало стандартом організації навчання та виховання дітей з функціональними обмеженнями в Україні. Проте спостереження за реалізацією ідей інклюзивного навчання на практиці засвідчує про наявність актуальних проблем, які потребують першочергового свого вирішення, що і зумовило наш інтерес до даного напрямку дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання навчання, виховання та розвитку дітей з функціональними обмеженнями постійно перебувало у полі зору провідних науковців та педагогів-практиків минулого та сучасності. Зокрема, особлива увага приділяється: розробці теоретичних і методичних засад змісту психологічного та соціально-педагогічного супроводу дітей з функціональними обмеженнями (А. Асмолов, М. Бітянова, І. Дубровіна, О. Казакова, О. Козирева, С. Кривцова та ін.); узгодженню концептуальних положень корекційної педагогіки та спеціальної психології стосовно організації навчально-виховного та психокорекційного процесу для забезпечення розвитку дітей з психофізичними порушеннями (І. Богданцева, В. Бондар, Л. Вавіна, В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Сак, В. Синьов, Є. Синьова, Н. Софій, О. Таранченко, М. Шермет, Д. Шульженко та ін.); дослідженню основних закономірностей соціального становлення особистості дитини з функціональними обмеженнями, її фізичного, психічного та духовного розвитку, формування її життєвих компетенцій (В. Бочаро-

ва, І. Єрмаков, В. Ляшенко, І. Мартиненко, А. Мудрик, Г. Несен, В. Нечипоренко, П. Наторп, Д. Пузіков, Л. Сохань, І. Татяничикова, та ін.) тощо.

Та, не зважаючи на зростання кількості наукових досліджень у сфері виховання, навчання та розвитку дітей з функціональними обмеженнями, мусимо констатувати, що питання організації інклюзивної освіти маловивчене. Тому, останнім часом, актуальності набувають дослідження присвячені вивченню саме організаційних засад інклюзії.

Як стверджують провідні науковці, інклюзія (від англ. inclusion - включення) - це процес «реального включення осіб з інвалідністю в активне громадське життя», передбачає «розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті» [2, с. 10]. Відповідно, проєкція ідей інклюзії в освіту передбачає використання особистісно зорієнтованих методів навчання, в основі яких - індивідуальний підхід до кожної дитини з функціональними обмеженнями з урахуванням усіх особливостей її психічного та фізичного розвитку. Такі тенденції розвитку освітнього простору України висувають до освітянської громади комплекс нових завдань, спрямованих на створення сприятливих умов для повноцінної самореалізації кожної дитини, особливо - на початковому етапі навчання у школі, коли формується її досвід особистісної та соціальної самореалізації. Лише через створення рівних можливостей у набутті життєво необхідних знань, умінь та навичок ми можемо гарантувати дитині з функціональними обмеженнями здатність бути конкурентоспроможною та успішною у житті.

Проте спостереження за реалізацією ідей інклюзивного навчання на практиці засвідчує про наявність ряду першочергових завдань, що потребують комплексного вирішення. Мова йде про так звані бар'єри, що їх «...буде суспільство сто-

совно людей з інвалідністю, наприклад, таких, як: стигма та дискримінація; недостатня доступність послуг з охорони здоров'я та реабілітаційних послуг; проблеми доступності транспорту, приміщень та інформації» [3]. Нерідко саме через відсутність доступності до приміщень закладів освіти, транспорту та місць загального користування відбувається суспільна ізоляція дитини з функціональними обмеженнями, що триває усе подальше життя. Окрім того, дитина з інвалідністю може зіткнутися із труднощами у школі через «ставлення вчителів до себе, неадаптовані навчальні плани та навчальні матеріали, негнучкий розклад занять» [3]. Усе це в комплексі створює певний бар'єр для дітей з особливими потребами у процесі здобуття освіти. І, навіть, якщо дитина була направлена експертною медико-соціально-педагогічною комісією до звичайної школи, більшість таких дітей навчаються або за індивідуальною формою навчання, або у спеціальних навчальних закладах, де їм забезпечують і навчання, і курс відповідної реабілітації.

Таким чином, питання інклюзивної освіти, що є однією із складових освітньої політики урядів розвинених держав, є актуальною проблемою, що вимагає нагального вирішення в процесі розбудови нашої держави. Усвідомлення її актуальності зумовило мету даної публікації, а саме - аналіз нормативно-правових документів нашої держави, що є підґрунтям до організації інклюзивної освіти дітей з функціональними обмеженнями та їх подальшої ефективної інтеграції у суспільство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз нормативно-правової бази України засвідчує, що останні роки питання освіти дітей з функціональними обмеженнями постійно перебуває в полі зору урядових структур, про що свідчить прийняття цілого ряду законів, постанов, наказів, розпоряджень, а саме:

Постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. №1545 «Про схвалення концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів»; від 08.12.2006 р. №1686 «Про затвердження державної типової програми реабілітації інвалідів»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. №1482-р «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року»;

Накази Міністерства освіти і науки України від 13.05.1993 р. №135 «Про затвердження положення про логопедичні пункти системи освіти»; від 20.12.2002 р. №732 «Про затвердження положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах»; від

09.12.2010 р. №1224 «Про затвердження положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах» тощо.

У деяких із зазначених законодавчих актах при розгляді питань інклюзивної освіти як синонімом використовується термін «інтеграція». Проте більш глибокий аналіз термінологічної бази засвідчує, що це відмінні між собою поняття. Передусім, відмінність полягає у тому, що «інтеграція» визначається як поєднання чи взаємопроникнення; процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле, взаємозближення і утворення взаємозв'язків, тоді як поняття «інклюзія» розглядається як «процес реального включення інвалідів в активне суспільне життя» [3, с. 10].

Своєрідними формами інтеграції можна вважати навчання дітей з особливими освітніми потребами у спеціалізованих класах загальноосвітньої школи або індивідуальне навчання. З метою розмежування понять «інтеграція» та «інклюзія» детальніше розглянемо особливості індивідуальної форми навчання дітей з функціональними обмеженнями, що є рекомендована для дітей, які не встигають протягом двох років навчання у школі I ступеня і потребують корекції фізичного та (або) розумового (психічного) розвитку [6].

Серед позитивних моментів індивідуальної форми навчання для дітей з функціональними обмеженнями ми можемо назвати наступні:

- реалізація диференційного та індивідуального підходу до дитини під час заняття;
- можливість більш якісного засвоєння навчального матеріалу відповідно до затверджених програм;
- можливість обирати зручний час для дитини, коли її здатність до засвоєння матеріалу, концентрація та бажання працювати є найвищими.

Проте індивідуальна форма навчання також має свої мінуси, що є досить суттєвими, серед яких чи не головною є обмеженість навчального простору одним учителем, що позбавляє дітей з функціональними обмеженнями можливостей для формування досвіду соціальної самореалізації. Саме тому на сьогодні інклюзивна освіта вважається найкращим варіантом для розвитку дитини з функціональними обмеженнями, оскільки являє собою «систему освітніх послуг, які базуються на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, тобто не відриваючи дитину від сім'ї, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу» [5].

Основним документом, що регулює розробку напрямків розвитку інклюзивного навчання в

Україні, є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. №1482-р «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» [9]. Саме тут вперше піднімається питання введення до штатного розпису загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним та інтегрованим навчанням посади вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда та соціального працівника (за наявності контингенту учнів) з розрахунку одна посада на навчальний заклад. Окрім того, прописується необхідність: розширення основної програми підготовки фахівців за напрямом «Педагогічна освіта» та введення курсу «Дидактика інклюзивного навчання»; розробки науково-методичного та організаційного забезпечення для підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань інклюзивного та інтегрованого навчання.

Даним документом було визначено необхідність та строки для:

- розробки та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань освіти» щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах;
- створення системи моніторингу досягнень у навчанні учнів інклюзивних класів, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, обсягу і якості наданих їм освітніх та корекційно-реабілітаційних послуг;
- забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним та інтегрованим навчанням спеціальними підручниками і наочними дидактичними посібниками для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку;
- створення умов для безперешкодного доступу дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, до будівель і приміщень загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним та інтегрованим навчанням тощо [9].

За результатами виконання даного Розпорядження було розроблено «Концепцію розвитку інклюзивного навчання», затверджену наказом Міністерства освіти і наук України від 01.10.2010 р. за №912. У даному документі чітко обґрунтовано необхідність подальшого розвитку системи інклюзивного навчання; визначено мету, завдання та принципи, якими має керуватися освітня галузь у цьому питанні. Серед шляхів впровадження інклюзивного навчання, як основні, було визначено:

- нормативно-правове та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання;

- інституційні зміни, що полягають у запровадженні системної ранньої допомоги та реабілітації дітей з порушеннями розвитку у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах інклюзивного навчання з урахуванням побажань батьків (осіб, які їх замінюють);
- модернізацію вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та очікувані результати [5].
- Очікуваними результатами реалізації Концепції є:
- забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти незалежно від стану здоров'я та місця їх проживання;
- забезпечення архітектурної доступності загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, незалежно від форм власності, та підпорядкування, відповідно до потреб дітей;
- підготовка достатньої кількості кваліфікованих педагогічних кадрів, які володіють методиками інклюзивного навчання, створення системи підвищення їх професійної майстерності;
- забезпечення навчальних закладів, що впроваджують інклюзивне навчання, транспортними засобами, відповідними навчально-методичними, наочними, дидактичними матеріалами, сучасними засобами реабілітації індивідуального та колективного призначення [5].

Даний документ регламентує розробку та затвердження положення про спеціальний клас для навчання дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, загальноосвітнього навчального закладу; необхідність внесення змін до Положення про психолого-медико-педагогічні консультації у зв'язку із запровадженням інклюзивного навчання, проведення комплексної реабілітації та інтеграції у суспільство дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку. Цим же документом визначається необхідність створення системи моніторингу досягнень у навчанні учнів інклюзивних класів, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, обсягу і якості наданих їм освітніх та корекційно-реабілітаційних послуг.

Наступним етапом щодо реалізації питань, піднятих у попередніх документах, було прийняття Наказу Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010р. №1224 «Про затвердження положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах». Цей документ став логічним продовженням попередніх, адже у ньому чітко визначено, що «спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах - це

окремі класи у загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку у спеціально створених умовах» [6]. Вони можуть створюватися у загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типу і форми власності.

Також цим документом регламентувалися такі організаційні питання, як:

- умови зарахування учнів до класів інклюзивного навчання;
- наповнюваність та комплектування таких класів;
- основні аспекти психолого-педагогічного супроводу дітей з функціональними обмеженнями та організації навчально-виховного процесу;
- часові характеристики навчально-виховного процесу;
- критерії визначення навчальної успішності дітей з функціональними обмеженнями;
- матеріально-технічне та фінансове забезпечення таких класів [6].

Окремим пунктом даного Положення визначається необхідність проходження психолого-медико-педагогічної консультації для визначення можливості зарахування дитини до спеціального класу загальноосвітньої школи та наступної розробки індивідуального плану навчання. Окрім того, чітко визначено наповнюваність класів з інклюзивним навчанням - не більш як 20 учнів, з них:

- одна-три дитини з розумовою відсталістю або вадами опорно-рухового апарату, зниженим зором чи слухом, затримкою психічного розвитку тощо;
- не більш як двоє дітей сліпих або глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, або складними вадами розвитку (вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку) або тих, що пересуваються на візках [8].

Таким чином, саме даний документ визначає організаційно-методичні засади навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами у спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів та мету їх створення, а саме - «реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття загальної середньої освіти за місцем проживання, залучення сім'ї до участі у навчально-реабілітаційному процесі з урахуванням особливостей розвитку та потреб дитини, створення передумов для соціальної адаптації, подальшої інтеграції в суспільство дітей з особливими освітніми потребами» [6].

З 22 серпня 2011 року вступила у дію Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011р. №872 «Про затвердження Порядку організації

інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», у якій визначено порядок створення та необхідні умови для впровадження інклюзії. Серед основних питань, що розглядаються у документі про порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, є такі, як:

- забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень такого закладу дітей з вадами опорно-рухового апарату, зокрема тих, що пересуваються на візках, та дітей з вадами зору;
- забезпечення необхідними навчально-методичними і науково-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання;
- облаштування кабінетів учителя-дефектолога, психологічного розвантаження, логопедичного для проведення корекційно-розвивальних занять;
- забезпечення відповідними педагогічними кадрами (наприклад - введення посади асистента вчителя, який має брати участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптувати навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами) [8].

Окремо у пунктах 6 та 8 Наказу «Про затвердження положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах» визначено осіб, які відповідатимуть, здійснюватимуть та координуватимуть психолого-педагогічний супровід дітей з функціональними обмеженнями, що навчатимуться у таких інклюзивних класах. У свою чергу аналіз нормативних документів дозволив визначити основні завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з функціональними обмеженнями, що, відповідно до Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», визначається як «системна діяльність практичного психолога та корекційного педагога, спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов, що сприяють засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню особи, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум» [1].

Висновки з даного дослідження та перспективи. Таким чином, аналіз нормативної та законодавчої бази України засвідчує, що на сьогодні прийнято ряд документів, які чітко регламентують основні положення організації інклюзивного навчання. Особлива увага приділяється створенню комплексної системи умов навчання та виховання дітей з функціональними обмеження-

ми з урахуванням індивідуальних особливостей їх навчально-пізнавальної діяльності, динаміки розумової працездатності протягом дня та з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог. Проте актуальними залишаються питання: забезпечення шкіл відповідними кадрами та перепідготовки фахівців до роботи з дітьми із функціональними обмеженнями в умовах інклюзивного навчання; варіативності змісту існуючих програм, розробки відповідних методів та прийомів навчання дітей з функціональними обмеженнями в умовах інклюзії; критеріїв оцінювання навчальної успішності учнів та ін. Окрім того, існує необхідність формування суспільної думки щодо прийняття ідеї інклюзивного навчання дітей з функціональними обмеженнями у загальноосвітніх навчальних закладах через засоби масової інформації та просвітницькі заходи. Лише за таких умов діти з функціональними обмеженнями отримують реальний шанс інтегруватися у суспільне життя та зайняти активну життєтворчу позицію.

Література

1. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» № 2961-ІУ від 06.10.2005 р./ Пошукова система: «Верховна рада України: Законодавство» // zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. — Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. — 536 с.
3. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник / За заг. редакцією Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. — К., 2012. — 216 с.
4. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки: Навчально-методичний посібник. - Кам'янець-

Подільський, 2010. — 263 с.

5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Концепція розвитку інклюзивного навчання» №912 від 01.10.2010 р. / Пошукова система: «Верховна рада України: Законодавство» // zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
6. Наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах» №1224 від 09.12.2010 р. / Пошукова система: «Верховна рада України: Законодавство» // zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
7. Наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» №732 від 20.12.2002 р. / Пошукова система: «Верховна рада України: Законодавство» // zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» №872 від 15.08.2011р. / Пошукова система: «Верховна рада України: Законодавство» // zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» №1482-р від 03.12.2009 р. / Пошукова система: «Верховна рада України: Законодавство» // zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
10. Софій Н., Найда Ю. Діти з особливими освітніми потребами // osvita.ua/school/upbring/1555.
11. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями: Навч.-метод. посіб. для соціальних працівників та соціальних педагогів / за ред. проф. А. Й. Капської. — К.: ДЦССМ, 2003. — 168 с.

ХІЛІА. В.

ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ: ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В данной статье представлены результаты анализа законодательной базы Украины, направленного на изучение нормативно-правового регулирования учебно-воспитательного процесса общеобразовательной школы в условиях инклюзивного образования. В частности, рассмотрены вопросы: штатного расписания общеобразовательных учебных заведений с инклюзивным обучением, положение про специальный класс для обучения детей с функциональными ограничениями, основные задачи психолого-педагогического сопровождения детей с функциональными ограничениями в контексте инклюзивного образования и др.

Ключевые слова: дети с функциональными ограничениями, интеграция, инклюзия, инклюзивное образование.

KHILYA A. V.

THE EDUCATIONAL PROCESS UNDER PRIMARY SCHOOL INCLUSIVE EDUCATION: LEGAL ASPECTS

This article presents an analysis of the legal framework of Ukraine aimed at the study of regulation of the educational process in secondary schools in inclusive education. The problem: staffing secondary schools with inclusive education, provision of special classes for children with learning disabilities, the main task of psycho-pedagogical support of disabled children in the context of inclusive education and others.

In addition, special attention is paid to the need to consider the formation of public opinion to adopt the idea inclusive education of disabled children in secondary schools through the media and educational activities.

Separately, provided the content of programs, methods and techniques of teaching in which children with functional limitations will have a real chance to integrate into the social life and life-giving take a proactive stance.

Key words: Children with functional limitations, integration, inclusion, inclusive education.

**НАУЧНИЙ ВЕСТНИК НИКОЛАЕВСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ
В. А. СУХОМЛИНСКОГО SCIENTIFIC BULLETIN OF V. O. SUKHOMLYNSKY MYKOLAIV
STATE UNIVERSITY WISSENSCHAFTSBLATT DER W. O. SUCHOMLYNSKI
STAATSUNIVERSITAT MYKOLAIV**

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського Протокол № 10 від 28.05.2013 року

**Редакційна колегія Наукового вісника Миколаївського
державного університету імені В. О. Сухомлинського:**

<i>Будак В. Д. –</i>	доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (голова редакційної колегії)
<i>Наконечний І. В. –</i>	доктор біологічних наук, професор (заступник голови редакційної комісії)
<i>Майстренко М. І. –</i>	доктор філологічних наук, професор
<i>Муленко І. О. –</i>	доктор фізико-математичних наук, професор
<i>Поздєєв В. О. –</i>	доктор фізико-математичних наук, професор
<i>Пехота О. М. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Рожков І. М. –</i>	доктор біологічних наук, професор
<i>Ситченко А. Л. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Стариков І. М. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Цебржинський О. І. –</i>	доктор біологічних наук, професор
<i>Шитюк М. М. –</i>	доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія серії «Педагогічні науки»:

<i>Пехота О. М. –</i>	доктор педагогічних наук, професор (головний редактор)
<i>Солдатенко М. М. –</i>	доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
<i>Луговий В. І. –</i>	доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
<i>Савченко О. Я. –</i>	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
<i>Сухомлинська О. В. –</i>	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
<i>Ничкало Н. Г. –</i>	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
<i>Ляшенко О. І. –</i>	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
<i>Возуш А. М. –</i>	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
<i>Зязюн І. А. –</i>	доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України
<i>Бех І. Д. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Євтух М. В. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Пустовіт Г. П. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Ситченко А. Л. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Гладишев В. В. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Стариков І. М. –</i>	доктор педагогічних наук, професор
<i>Степанова Т. М. –</i>	доктор педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар)

Н 34

Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : збірник наукових праць . — Ви-пуск 1 . 41 (93). — Т. 1. — Миколаїв : М Н У імені В. О. Сухомлинського, 2013 . — 232 с. — (Серія «Педагогічні науки»).

ISSN 2078-2128

У збірнику містяться матеріали наукових досліджень вітчизняних педагогів, науковців, які взяли участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Модернізація змісту передшкільної освіти».

В сборнике содержатся материалы научных исследований отечественных педагогов, ученых, которые приняли участие во Всеукраинской научно-практической конференции «Модернизация содержания дошкольного образования».

The collection contains research materials of native and for-foreign teachers and scholars who took part in the All-Ukrainian scientific-practical conference «Modernization of the content of pre-school education»